

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБІНСЬКОГО
Інститут філології й журналістики
Кафедра журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю**

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

**ДОКУМЕНТАЛЬНО-ХУДОЖНЯ РАДІОПРОГРАМА «ВІННИЦЬКІ
ТАЄМНИЦІ ОТАМАНА СИМОНА ПЕТЛЮРИ»**

Студента ОКР спеціаліста, групи СЖ
Галузі знань 0303 Журналістика та
інформація
Спеціальності 7.03030101 Журналістика
Коверзюка Сергія Петровича

Науковий керівник: доцент, кандидат
наук із соціальних комунікацій
Гандзюк В. О.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Голова комісії: _____
Члени комісії: _____

м. Вінниця – 2016 рік

ЗМІСТ

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	3
1.1. Теоретична база.....	3
1.2. Обґрунтування проекту.....	5
1.3. Мета роботи.....	8
1.4. Джерела фактів.....	9
1.5. Технічні і програмні засоби.....	9
1.6. Сфера застосування.....	10
II. СПЕЦИФІКАЦІЯ ДОКУМЕНТАЛЬНО-ХУДОЖНЬОЇ РАДІОПРОГРАМИ «ВІННИЦЬКІ ТАЄМНИЦІ ОТАМАНА СИМОНА ПЕТЛЮРИ»	12
2.1. Структура радіофільму.....	12
2.2. Хронометраж.....	12
2.3. Музичний (звуковий) супровід.....	13
2.4. Ідея.....	13
2.5. Смысл.....	13
2.6. Специфіка аудиторії.....	14
III. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	15
IV. СЦЕНАРІЙ ДОКУМЕНТАЛЬНО-ХУДОЖНЬОЇ РАДІОПРОГРАМИ «ВІННИЦЬКІ ТАЄМНИЦІ ОТАМАНА СИМОНА ПЕТЛЮРИ»	18

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Теоретична база

Масова комунікація не тільки увійшла в людське суспільство, зайнявши досить значне місце в структурі культури, але й призвела до того шляху розвитку суспільства, який відбувається сьогодні.

Безсумнівно, найбільш оперативним і довершеним засобом формування громадської думки (як основи впливу на свідомість мас) є система засобів масової інформації – преса, телебачення, радіо, аудіовізуальні комунікації тощо.

Громадська думка – специфічний вияв масової свідомості, що виражається в оцінках і характеризує ставлення людей до суспільно значущих подій і фактів, актуальних проблем суспільного життя.

Феномен радіо, що полягав у доступності сприйняття живої мови та у блискавичній оперативності повідомлень, а також у своєрідній сакральності мовленого сприяв популярності нового технічного засобу масової інформації. Радіо, яке є складовою частиною ЗМК, активно увійшло у наше сучасне життя і користується неабиякою популярністю.

Радіомовлення, як і інші засоби масової інформації, знаходиться на перехресті всіх суспільно-політичних, соціально-економічних, духовно-культурних процесів, що відбуваються в Україні і світі. Вони, безперечно, впливають на розвиток і функціонування всієї системи радіо, яке виконує бінарну функцію: репродукуючу і продукуючу, тобто відображає реальну дійсність і творить, формує громадську думку [21, с. 12].

Радіомовлення – це вид журналістської діяльності, що базується на акустичному відображенні дійсності. Радіожурналістика має низку специфічних властивостей, які відрізняють її від інших видів журналістики: документальне усне мовлення, ілюзія участі за допомогою радіотехнічних засобів, емоційне звучання, музичне оформлення та ін.

Високий професіоналізм радіожурналіста охоплює «вміння оперативно інформувати, відгукуватися на актуальні питання, глибоко і компетентно проникати в суть суспільних подій і явищ, правдиво узагальнюючи їх з певних групових, державних, загальнолюдських інтересів, сміливо, аргументовано, цікаво і переконливо втілювати власні думки і думки співрозмовників у стислій і досконалій формі, домагаючись певних духовних і практичних результатів» [5, с. 32].

Слово, що звучить по радіо, має величезну емоційну силу, викликає ефект співпереживання. Слово повинно донести до слухача найрізноманітнішу інформацію, емоційно вплинути, зробити невидиме видимим.

За своєю природою радіомова діалогічна, вона завжди передбачає співбесідника, тобто радіослухача. У цьому її сила, величезні можливості впливу на аудиторію. Недарма радіо називають «суспільним діалогом», воно веде мову з кожним зокрема і з мільйонами відразу [11, с. 66].

На сприймання радіоінформації впливають сила звуку, висота тону, тембр голосу, інтонація. У звуковому мовленні основну роль відіграє інтонація, потім порядок слів, тип речень, відношення, в яких перебувають між собою окремі граматичні чинники. Висота голосу, його тембр, музикальність, ритмічність, наголоси – це ті важливі компоненти звукового мовлення, що впливають на враження, яке мовець справляє на оточення.

Радіо, на відміну від телебачення і преси доступніше і дешевше. Воно всюдиусе, всеохоплююче, тобто передачу можна послухати будь-де. Цей засіб доступний усім масам населення незалежно від його соціально-демографічних характеристик. На сьогодні, немає таких місць, де не можна б було приймати радіопередачі будь-якої великої станції.

Шуми на радіо виконують певні функції: суто інформаційні, емоційні, відіграють роль історичного документа (запуск космічних ракет, проголошення Акту незалежності України, прийняття Конституції України тощо), служать звуковим фоном, є елементом монтажу [11, с. 70].

Важливу роль у радіомовленні відіграють шуми. Але, на відміну від радіослова, вони не є універсальним виражальним засобом і застосовуються не завжди. Проте часто слово супроводжують шумові фони, різні звукові ефекти або музика. У репортажах і радіонарисах, радіокомпозиціях і радіофільмах завдяки звуковому фону створюється ефект присутності на місці події. Радіо використовує все багатство звуків навколишнього світу. Вони засвідчують про достовірність зустрічі слухача з дійсністю, надають інформації більшої переконливості та життєвості.

Великий психологічний вплив на відродження історичної пам'яті, духовно-культурний розвиток народу справляють документально-художні радіопрограми. Тема таких передач – не тільки об'єкт відображення, але й певне питання, проблема.

На відміну від газетно-журнальної публіцистики в радіопубліцистиці фізична особа автора або героя особливо відчутна завдяки документальному запису їх голосу. Разом із патріотичним, логічним, емоційним зарядом у зміст документально-художніх програм вносяться, підсилюючи його вплив, авторська позиція, особисте ставлення, які виражені у живому слові публіциста. Не менш важливою умовою публіцистичного твору є образність, що досягається зображально-виражальними засобами.

Радіопубліцистика включає в себе широке суспільне звучання теми, проблематичність, полемічність і специфічну образність.

1.2. Обґрунтування проекту

Стан сучасного медіапростору в Україні має неоднозначний, негармонійний характер щодо поглядів і трактувань життя та діяльності головного отамана Армії УНР Симона Петлюри.

Суперечки навколо постаті Симона Петлюри не вщухали протягом багатьох десятиліть, привертали до себе увагу сучасників та істориків, спонукали до піднесення імені з одного боку та паплюження з іншого. Проте,

однозначно, що ця людина надзвичайно цікава як реальна особистість, між якою і міфом є суттєва різниця.

Симон Петлюра – це історична постать, яка привертає своєю неординарністю та винятковістю. На сьогоднішній такий образ є актуальним, щоб знати про героїв України, котрі намагалися добитися незалежності своєї батьківщини.

Нинішній етап становлення української державності постійно вимагає відповіді на запитання: як подолати суперечності та небезпеки на цьому нелегкому шляху, які історичні уроки є особливо актуальними.

Симонові Петлюрі належить честь організації української республіканської армії, – відтворення занедбаної традиції збройної боротьби за батьківщину. На такій праці народні маси найлегше й найкраще розпізнають та оцінюють відповідних людей. Бо потрібні для неї – жертвна ідейність, непохитна воля, вміння наказувати і та глибока інтуїція, що дозволяє за одну мить розібратися в найтяжчих обставинах, – якості великою мірою властиві лише природженим революційним вождям.

Масовий читацький запит на літературу з історії України розпочався на початку 1990-х, коли спрагли правди громадяни скуповували цілі стоси книжок, завдяки чому в повсякденний і науковий обіг поступово поверталися імена заборонених або замовчуваних діячів. Утім, дуже швидко багатьом стало не до книжок, тому що українці були змушені виживати в нових соціально-економічних реаліях. Однак виявилось, що труднощі перехідного періоду не відбили у людей бажання читати й далі цікавитися непересічними історичними посталями, до яких, безперечно, належить і голова Директорії та головний отаман Армії УНР Симон Петлюра. Серед постійних закидів на його адресу чи не найбільш «популярним» є звинувачення в «антисемітизмі», що начебто генетично притаманний українцям з часів повстань Хмельницького, Гонти та Залізняка і який, власне, став «офіційною» підставою для вбивства Петлюри в Парижі 25 травня 1926 року.

Вище покликання науковців – шукати і знаходити дійсні причини і наслідки явищ, які досліджуються. Завдання це складне завжди, а надто, коли мова йде про явища суспільного життя, бо в цьому випадку зростає спокуса підіграти чийось кон'юнктурним домаганням і тоді аргументація набуває такого політичного забарвлення, за яким годі шукати істину.

Подібне бачимо у спробах висвітлення деякими авторами подій Української національно-демократичної революції 1917-1920 рр., зокрема в оцінках діяльності одного з керівників Центральної Ради і Директорії Симона Петлюри.

Однією з причин цього став прихід у велику політику відомих (перш за все своїми амбіціями) представників творчої інтелігенції, їх хворобливе прагнення довести невинуватість свого існування поблизу політичного олімпу за рахунок створюваного іміджу найбільш рішучих і послідовних борців за історичну правду, за Україну.

До їх хору органічно приєднуються голоси вчорашніх представників ідейно-пропагандистського апарату КПРС, котрі отримали вчені ступені і звання, «розвиваючи» марксизм-ленінізм, а сьогодні демонструють готовність прислужувати будь-якій ідеї заради власного благополуччя.

Доцільність документально-художньої радіопрограми «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри» полягає в об'єктивному висвітленні подій Української національно-демократичної революції 1917-1920 рр. за участю отамана Симона Петлюри, а також його діяльність під час перебування Директорії у Вінниці за допомогою стрічки звукових кадрів. Матеріал створений на основі реальних фактів та подій, що описані в дослідженнях провідних істориків та науковців України, а саме: «Симон Петлюра» Володимира Сергійчука, «Симон Петлюра» Віктора Савченка, «Симон Петлюра – президент України» Василя Іваніса.

На сьогодні, коли науково-технічна революція досягла максимальних висот і життя з кожним днем стає динамічнішим й у свою чергу вимагає динаміки від усього, документально-художня радіопрограма поступово

втрачає попит на медіаринку. Маючи досить тривалу часову протяжність, вона не в змозі конкурувати з короткими жанрами. Люди не завжди мають час або ж інтерес слухати типові програми. Результатом цієї тенденції є невігідність звучання таких радіопередач на хвилях сучасних радіостанцій.

Але це в жодному разі не означає, що суспільство не потребує культурно-просвітницьких програм, які розкривають перебіг подій історичної дійсності, виховують патріотизм і формують естетичні смаки та вподобання радіослухача.

Використання широкого спектру аудіовиражальних засобів, що підвищують увагу аудиторії до будь-якого аудіоматеріалу допомагають максимально наблизити аудиторію до подій Української національно-демократичної революції 1917-1920 рр, власне їх пережити, дають змогу зрозуміти стан Петлюри, відчутти його думки та переживання за долю України. Різноманітні радіовиражальні засоби, музика та спецефекти сприяють розкриттю ідеї та змісту програми. Наприклад: звуки армії, сміх, звук битви, постріли допомагають краще уявити картину, зрозуміти усе до дрібниць. Ці засоби є найбільш експресивними, бо без них радіопередача була би менш насичена.

Документально-художня радіопрограма «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри» – це органічне поєднання вже давно досліджених фактів із думками сучасних науковців. Такий синтез є досить вигідним у контексті актуальності теми. Адже через призму сучасних подій в Україні, розкривається постать Симона Петлюри не лише як отамана, державотворця, але й патріота, мужнього захисника рідної землі.

1.3. Мета роботи

Метою роботи є створення документально-художньої радіопрограми «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри», висвітлення біографії та подвигів одного з керівників Центральної Ради і Директорії Симона Петлюри, а також діяльність Директорії в час перебування у Вінниці.

1.4. Джерела фактів

Тему української революції початку ХХ століття, військових подвигів та діяльності Симона Петлюри активно досліджували як протягом минулого століття, так і тепер. Тому було потрібно лише організувати і структурувати історичні матеріали.

Важливим джерелом фактів для створення радіопрограми є книга «Симон Петлюра» письменника Віктора Савченка. Саме ця робота є фундаментальною. Автор книги розповідає про людину, яку радянська пропаганда починаючи з 20-х років ХХ століття зробила втіленням всього негативного: зрадництва, обману і людиноненависництва – про Симона Петлюру. Автор книги намагається довести, що його герой не був ні суперзлочинцем, ні супергероєм. Він був політиком, і політиком вправним, хоч і суперечливим, який зумів протягом десяти років зберегти політичний вплив.

Вдало структурованими та інформаційно насиченими джерелами є книга Володимира Сергійчука «Симон Петлюра», «Симон Петлюра – президент України» Василя Іваниса, «Симон Петлюра» Олександра Андрєєва.

Не менш важливим джерелом інформації для радіопрограми є коментарі сучасних науковців: історика – Олександра Федоришена, а також Івана Романюка – науковця, доктора історичних наук, професора. Саме їхні висловлювання надали роботі можливості розглядати тогочасні події крізь призму сьогодення.

1.5. Технічні і програмні засоби

Процес створення радіопрограми передбачає використання таких основних технічних засобів, як диктофон і комп'ютер із функцією звукозапису та монтажу. Репліки ведучого записані безпосередньо в студії звукозапису студентського радіо «Юнітон» Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Порівняно із

записами на диктофон, студійні записи є більш чіткими та якісними. Однак, слова дослідників звучать із диктофонних записів. Адже звук повинен мати «живий» вигляд, ніби він справді записаний із місця події, щоб слухач гідно оцінив роботу автора.

При створенні документально-художньої радіопрограми «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри» використовувався цифровий диктофон «Olympus VN-712PC». Диктофон передбачає формат запису WMA, має як вбудовану, так і зовнішню пам'ять. Чотири режими запису надають змогу користувачам обирати найбільш оптимальний та доцільний, у залежності від місця безпосереднього звучання джерела. Шумознижуючі властивості цього технічного засобу дають змогу отримати якісний чистий звук. За допомогою USB можна швидко та безперешкодно скопіювати аудіоматеріали на комп'ютер. Живлення диктофона здійснюється через акумулятор типу ААА, якого вистачає на 72 години запису в режимі LP або ж 68 годин відтворення через гарнітуру.

Після запису всіх дійових осіб радіопрограми, матеріали копіюються в комп'ютер. За допомогою програми цифрового аудіоредактора «Sony Sound Forge 7.0» очищаються аудіофайли від будь-яких дефектів і відбувається процес монтажу, що передбачає створення спецефектів, накладання звуків, редагування та їх переведення в інші формати. Монтаж виконує роль засобу організації матеріалу в єдину цілісність. Програма «Sony Sound Forge 7.0» надає можливість користувачам обирати потрібні параметри звукозапису, частоти та відтворення власноруч. Зручна в користуванні функціональна панель сприяє швидкому освоєнню програми та її ефективному використанні.

1.6. Сфера застосування

Документально-художня радіопрограма «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри» створена для транслявання в ефірі сучасних радіостанцій, зокрема в програмах військового та історичного характеру.

Також роботу можна використовувати в навчальних закладах: на заняттях з історії для поглибленого вивчення біографії та подвигів отамана Симона Петлюри.

Аудіопродукт «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри» було подано до Вінницького обласного радіо.

II. СПЕЦИФІКАЦІЯ ДОКУМЕНТАЛЬНО-ХУДОЖНЬОЇ РАДІОПРОГРАМИ «ВІННИЦЬКІ ТАЄМНИЦІ ОТАМАНА СИМОНА ПЕТЛЮРИ»

2.1. Структура радіофільму

Документально-художня радіограма «Вінницькі таємниці Симона Петлюри» складається із 8 частин. Вони характеризуються почерговою зміною планів від загального до опису якоїсь конкретної ситуації.

Перша частина – вступне слово ведучого на фоні відповідної музики про те, хто такий Симон Петлюра, загальні відомості про нього, його погляди та життєві мотиви.

У другій частині ведучий розповідає про перші спроби отамана Петлюри до протесту проти радянської системи.

Третя частина радіограми описує життя отамана в Петербурзі, де він брав активну участь в українському русі.

У четвертій частині подано інформацію про відносини Симона Петлюри і Скоропадського.

П'ята частина – розповідь про Варшавський договір між Польщею і УНР.

У шостій частині автор розповідає про еміграційний період в житті отамана Симона Петлюри та його вбивство.

Сьома частина – опитування автора програми вінничан про їх ставлення до постаті Симона Петлюри.

Остання частина – це пронизливі слова ведучого про непоборний дух великого полководця, стратега, політика, світлу пам'ять сучасних українців про Симона Петлюру.

2.2. Хронометраж

Хронометраж документально-художньої радіограми «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри» складає 28 хвилин.

2.3. Музичний (звуковий) супровід

Для підсилення мовлення персонажів та задля вдалого естетичного оформлення радіопрограми в роботі використано елементи звукового супроводу (мелодії та пісні, записані або штучно створені звуки природи чи предметів). Для фону та музичних перебивок використовуються такі композиції:

1. Гурт «Гайдамаки» – пісня «Маланка» (4:34).
2. Гурт «Росава» – пісня «Святий вечір» (3:16).
3. Гурт «Тінь сонця» – композиція «Перша квітка» (1:37).
4. Гурт «Росава» – пісня «Колискова» (3:37).
5. Гурт «Тінь сонця» – композиція «Меч Арея» (5:20).
6. Гурт «Кобзар» – пісня «Бандура» (3:02).
7. Гурт «The man behind» – пісня «Pitcard» (5:06).
8. Гурт «Гайдамаки» – пісня «Їхав козак за Дунай» (4:43).
9. Гурт «Тінь сонця» – композиція «Ніколи не плач» (4:25).

2.4. Ідея

Ідея документально-художньої радіопрограми «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри» полягає в уславленні патріотизму й непоборного духу Симона Петлюри. Висвітлення його військових подвигів, діяльності Центральної Ради і Директорії, в часи його керівництва.

2.5. Смісл

Документально-художня радіопрограма «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри» повинна створити у слухацької аудиторії цілісну об'єктивну картину подій Української національно-демократичної революції 1917-1920 рр., участь в неї Симона Петлюри, виховати патріотизм та естетичну культуру.

2.6. Специфіка аудиторії

Творча робота «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри» розрахована на широку аудиторію. Адже Симон Васильович Петлюра – загальновідома постать в українській історії. Більше того програма буде актуальною для жителів усієї України, а не для окремого регіону. Відсутні вікові та статусні обмеження.

Документально-художня радіопрограма буде цікава як для досвідченого історикознавця, так і для пересічного слухача, оскільки описує картину тогочасних подій досить детально і за допомогою аудіовиражальних засобів є легкою для сприйняття.

III. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Верстюк В. Ф. Симон Петлюра: політичний портрет (до 125-річчя від дня народження) / В. Верстюк // Український історичний журнал. – 2004. – № 3. – С. 112-126.
2. Винниченко В. Відродження нації / В. Винниченко. – К., Відень, 1920. – Ч. III. – С. 352.
3. Губарець В. Симон Петлюра на еміграції [Текст] / В. Губарець // Пам'ять століть. – 2009. - № 3-4. – С. 171-178.
4. Доценко О. Літопис української революції: Матеріали і документи до історії української революції 1917-1923 / О. Доценко. – Київ, Львів: вид. Варшава, 1923. – Т. 2. – 326 с.
5. Здоровега В. Теорія і методика журналістської творчості: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. / В. Здоровега. – Л.: ПАІС, 2004. – С. 32.
6. Іванис В. Симон Петлюра – Президент України / В. Іванис. – К.: Наукова думка, 1993. – 272 с.
7. Капустянський М. Похід українських армій на Київ-Одесу в 1919 році / М. Капустянський. – Ч. III. – Львів, 1922. – С. 103.
8. Коваль Р. Перша світова війна в долі українського народу / Р. Коваль // Повернення отаманів гайдамацького краю. – К., 2001. – С. 26.
9. Ковальчук М. Симон Петлюра та військова опозиція в армії УНР у 1920-1921 рр. [Текст] / М. Ковальчук // Український історичний журнал. – 2005. – № 1. – С. 97-103.
10. Кучерук О. Симон Петлюра. Голова Директорії УНР, Головний Отаман Армії УНР (1879-1926) / О. Кучерук, Т. Ралдугіна. – К., 2006. – 16 с.
11. Лизанчук В. Основи радіожурналістики : підручник / В. Лизанчук. – К.: Знання, 2006. – 689 с.

12. Литвин С. Симон Петлюра: штрихи політичної біографії (до 125-річчя з дня народження) / С. Литвин // Історичний журнал. – 2004. – № 5. – С. 57.
13. Литвин С. Суд історії. Симон Петлюра і петлюріана / С. Литвин. – К., 2001. – С. 288-295.
14. Литвин С. Петлюра у 1917-1926 роках. Історіографія та джерела / С. Литвин. – К., 2000. – 464 с.
15. Литвин С. Чому й дотепер Винниченко вивисується над Петлюрою? / С. Литвин // День. – 2005. – 28 травня. – № 94.
16. Маркітан Л. Симон Петлюра та його родина в кіно-і фотодокументах [Текст] / Л. Маркітан // Український історичний журнал. – 2004. – № 4. – С. 71-80.
17. Михальчук В. Питання вітчизняної історії в зарубіжних дослідженнях. Вбивство С. Петлюри / В. Михальчук // Український історичний журнал. – К., 1997. – № 2 – С. 111-125.
18. Попович М. Україна: незалежність здобута і втрачена [Текст] / М. Попович // Пам'ять століть. – 2007. – №4-5. – С. 5-12.
19. Попович М. ХХ Червоне століття / М. Попович. – К.: АртЕк, 2005. – 127 с.
20. Попович М. Червоне століття / М. Попович. – К., 2005. – 888 с.
21. Радкевич Е. Становление и развитие молодежного вещания на Белорусском радио / Е. Радкевич. – Минск, 1977. – С. 12.
22. Савченко В. Симон Петлюра [Текст] / В. Савченко. – Х.: Фолио, 2005. – 416 с.
23. Савченко В. Симон Петлюра / В. Савченко. – Харьков, 2004. – 415 с.
24. Сергійчук В. Великий державник України / В. Сергійчук // Симон Петлюра. Статті, листи, документи. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 1999. – С. 5-20.
25. Сергійчук В. І. Симон Петлюра – Вид. 2-ге, доп / В. Сергійчук. – К.: 2009. – 568 с.

26. Сергійчук В. І. Симон Петлюра [Текст] / В. Сергійчук. – К.: Україна, 2004. – 446 с.
27. Симоненко Р. За що ж саме Петлюра вважається за вождя, героя, ікону? // Комуніст України. – 2006. – № 2. – С. 112-124.
28. Солдатенко В. Три Голгофи. Політична доля Володимира Винниченка / В. Солдатенко. – К., 2005. – С. 3-4.
29. Солдатенко В. Українська революція. Історичний нарис / В. Солдатенко. – К., 1999. – С. 693-767.
30. Солдатенко В. Ф. Нова книга про Симона Петлюру: міркування і роздуми / В. Солдатенко // Український історичний журнал. – 2004. – № 6. – С. 135-146.
31. Удовиченко О. Україна у війні за державність / О. Удовиченко. – К., 1955. – С. 117.
32. Шаповал Ю. Володимир Винниченко: трансформація образу / Ю. Шаповал // Генеza. – 2006. – № 1(11). – С. 144-148.

ІV. СЦЕНАРІЙ ДОКУМЕНТАЛЬНО-ХУДОЖНЬОЇ РАДІОПРОГРАМИ «ВІННИЦЬКІ ТЕМНИЦІ ОТАМАНА СИМОНА ПЕТЛЮРИ»

Автор: Сергій Коверзюк.

Коментар: Олександр Федоришен – історик; Іван Романюк – доктор історичних історичних наук, професор.

Текст читали: Сергій Коверзюк, Вікторія Боднар.

Голос 1: Дипломна робота на тему: «Документально-художня радіопрোগрама «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри» студента п'ятого курсу напряму підготовки «Журналістика» Сергія Коверзюка.

(на фоні пісні «Їхав козак за Дунай» гурту «Гайдамаки»)

Ведучий: В історії національно-визвольної боротьби та української державності ім'я Симона Петлюри займає почесне місце. Його внесок в справу національного та соціального визволення українського народу досить показний, хоч з цього приводу збереглося багато діаметрально протилежних тверджень. Інакше, мабуть, і не могло бути, бо по-різному бачилося сучасникам Симона Петлюри майбутнє України та шляхи її визволення, а тому вони, в залежності від своїх політичних уподобань, або гаряче схвалювали його діяльність, або ж гостро засуджували.

Все його життя до останньої миті було віддане боротьбі за єдність і самостійність українського народу. Це забезпечило йому видатне місце у нетлінній пам'яті нащадків.

(на фоні пісні «Бандура» гурту «Кобзар»)

Народився Симон Петлюра 23 травня 1879 року в історичному центрі Східної України – Полтаві, у козацькій родині, що у свій час перебралася із села в місто. Як і всі діти з небагатих родин, закінчив початкову парафіяльну школу, потім учився в духовній семінарії, доступної для всіх станів. На той час Полтава була одним із осередків національно-патріотичного життя

України, з сильними українськими традиціями і самобутністю. Початок ХХ століття ознаменувався поживленням національного руху, що проявився у створенні низки українських гуртків і громад не тільки культурно-просвітницького, а й політичного характеру.

1900 року під враженням виступу, на організованій Петлюрою в Полтаві річниці Шевченка, Миколи Міхновського, вступає до лав Революційної Української партії. 1901 року брав участь у Всеукраїнському студентському з'їзді, репрезентуючи громаду духовної семінарії, хоч на той час вже був виключений з навчального закладу за свою політичну діяльність.

Говорить історик Олександр Федоришен: *Для української історії Симон Петлюра – це безумовно персонаж непересічний. Це один з тих персонажів української історії, який був удостоєний такого не найприємнішого прізвиська, адже ми знаємо, що українських прихильників самостійності, незалежності по чергово називали то спочатку мазепинцями на честь гетьмана Мазепи, пізніше петлюрівцями на честь Симона Васильовича, зараз найбільш популярна титулатура персоналія також Х століття, щоправда вже періоду II світової війни – це постать Степана Андрійовича Бандери, тобто це три аспекти: мазепинці, петлюрівці, бандерівці. Він безумовно прив'язаний до прагнення нації, до прагнення народу, до, власне кажучи, свого націотворення. До Петлюри близько причепився термін українського Наполеона, поляки називають його українським Пілсудським, щоправда у Симона Васильовича не все так добре вийшло як у вищезгаданих діячів.*

(на фоні пісні «Меч Арея» гурту «Тінь сонця»)

Ведучий: Навесні 1902 року Симон Васильович став одним із організаторів виступу семінаристів, які вимагали скасувати систему шпигунства, звільнити наглядачів, увести до програми українознавчі предмети. Їх домагання були сформульовані в спеціальній «петиції», під котрою було зібрано близько 200 підписів. За цей протест зі закладу спершу було звільнено головних призвідців, а коли вся семінарія збунтувалася проти

такого вчинку влади і учні почали чинну обструкцію викладів, то додатково ще біля пів сотні семінаристів були також виключені та закрито середні класи. Незабаром ці активісти взяли участь у селянських виступах 1902 року. Симон Петлюра на чолі групи семінаристів прибув до Решетилівки Полтавського повіту, де влаштував мітинг. Після придушення руху жандармерія порушила кримінальну справу проти «підмовників». Рятуючись від неминучого арешту, Петлюра разом із приятелем та ідейним однодумцем Понятенком восени 1902 року виїхав на Кубань.

Зазначає доктор історичних наук, професор Іван Романюк: *Він буде займатися архівами, особливо вивчати історію кубанських козаків, навіть відомий на той час історик Федір Щербина, який буде історію кубанських козаків, у своїй історії скаже, що багато допоміг йому Симон Петлюра в зборі матеріалів. Академік Російської імператорської академії наук Федір Корш напише схвальну характеристику на його праці і скаже, що для України це дійсно герой. «Він з когорти вождів» – помине в одному з Федора Корша, ось такі матеріали, які будуть стосуватися Симона Петлюри.*

(на фоні пісні «Святий вечір» гурту «Росава»)

Ведучий: У 1908-1910 роках Петлюра проживав у Петербурзі. Під час життя у місті брав активну участь в українському русі, зумів домовитись про запровадження в журналі «Мир» українського відділу. Виступав під час відзначення 50-річчя роковин смерті Шевченка в залі «Дворянського собрания» на Михайлівському палаці.

На початку 1916-го добровільно вступив на службу до Всеросійського Союзу Земств, перебуває на посаді Уповноваженого Головного Всеросійського Земського З'їзду, Голови Контрольної Колегії Земського Союзу на Західному фронті. Того ж року з сім'єю поселився у Мінську, де перебував штаб Західного фронту. Після падіння самодержавства Петлюра виступив ініціатором та організатором проведення в Мінську українського з'їзду фронту (в квітні 1917 року), на котрому він був обраний головою

української фронтової ради, а та, в свою чергу, делегувала його на I Всеукраїнський військовий з'їзд у Києві.

Федоришен: 1917 – це, зрозуміло, зоряний час для Петлюри. Він зустрічає його в Мінську, як представник Всеукраїнського Союзу земств і був обраний одним з делегатів на перший Всеукраїнський Військовий з'їзд. І там ораторський талант, можливість володіти словом Петлюри, вона проявляється чи не найяскравіше. Його помічають. Він був дуже популярним персонажем серед низів. Його називали в сімнадцятому українським Керенським, порівнюючи його з тодішнім діячем тимчасового уряду, також, до речі, людиною, яка пов'язувала свої державницькі апетити якраз от з військовою справою. І Петлюра, ну так сталося, що він встав засновником української мілітарної міністерської школи, тому, що він стає першим секретарем військових справ, генеральним секретарем в тому органі, який мав назву Генеральний секретаріат.

(на фоні пісні «Маланка-» гурту «Гайдамаки»)

Ведучий: Симон Петлюра після квітневого перевороту в період Гетьманату (29 квітня – 14 грудня 1918 р.) посідав скромну, на перший погляд, посаду голови Союзу земств України, будучи не лише політичним противником Скоропадського, а й його ідеологічним та соціальним антагоністом. Відразу по зміні режиму почав працю задля повалення гетьманства, встиг створити й налагодити чітку діяльність широкої мережі радикального підпілля, виявив самовідданість та організаторський хист. Саме через земські установи Петлюра поширював свої ідеї на дрібне та середнє селянство, користуючись своєю посадою забезпечив матеріальні та фінансові ресурси посередництвом спілок «Централ», «Українбанк» та «Дніпросоюз», дії яких він координував через Союз земств. В цей час Скоропадський, попри гучні заяви, залишався в колі здебільшого русофільськи налаштованих великих землевласників. Остаточним ідеологічним приводом до повстання стало підписання 14 листопада Скоропадським «Грамоти про федерацію з Росією». 15 листопада Петлюра, за своїм підписом як Головного Отамана

Військ УНР та підписом начальника штабу республіканських військ Осецького, видав лист-Універсал до українського народу, в якому закликав до боротьби за волю України. За добу в складі Директорії переїхав із Білої Церкви до Фастова. Наступного дня приймав звіт Мельника про результати Мотовилівського бою. 11 грудня на переговорах у Козятині з делегацією вищого німецького командування підписав домовленість про негайну евакуацію кайзерівських військ з території УНР. 14 грудня 1918 року Київ був узятий штурмом. Гетьман зрікся влади. 19 числа Директорія тріумфально прибула до столиці.

Романюк: *Після цих подій, коли Центральна Рада зазнає поразки, прийде до влади Скоропадський, утвориться буде Українська держава з 29 квітня 18 року. Вона мало дуже проіснувала, вона зробила дуже багато, але діячі Центральної Ради не увійдуть в уряд Скоропадського. І це буде друга велика помилка, що коаліційний уряд, на жаль, відмова, чвари, внутрішні чвари, боротьба, відмови з цього приводу приведуть до того, що буде створений уряд уже без соціалістів, без колишніх діячів Центральної Ради. Вони вже розпочнуть боротьбу проти Української держави. Зокрема, слід віддати належне, що в цій боротьбі буде брати участь і Симон Петлюра. Більше того, вони утворять такий орган, який ввійде в історію як Директорія. Головою Директорії буде обрано Володимира Винниченка. І одним з членів цих п'яти перших директорів буде і Симон Петлюра. Директорія буде боротись за владу. Уряд гетьмана і влада гетьмана буде повалена.*

(на фоні пісні «Ніколи не плач» гурту «Тінь сонця»)

Ведучий: 22 січня 1918 року Центральна Рада своїм Четвертим Універсалом проголосила Українську Народну Республіку самостійною, незалежною, вільною державою українського народу. А 22 січня 1919 р. відбулося об'єднання УНР і Західно-Української Народної Республіки. Велика Злука – урочисте оголошення 22 січня 1919 року на Софійському майдані в Києві універсалу про об'єднання УНР і ЗУНР у соборну Україну.

Акт Злуки був визначений і зумовлений історично і спирався на споконвічну мрію українського народу про незалежну, соборну національну державу. Він став могутнім виявом волі українців до етнічної й територіальної консолідації, свідченням їх самоідентифікації, становлення нації. Акт Соборності надав завершеної форми самостійній українській державі.

Об'єднання мало і практично-політичний аспект, адже обидві держави потребували концентрації збройних сил та взаємної допомоги для захисту своїх територій від іноземного військового втручання, яке на той час набуло форми агресії.

Зазначає доктор історичних наук, професор Іван Романюк: *Відзначаючи річницю, в Києві буде створено організаційний комітет, річницю IV Універсалу, і в цей же день буде укладено Акт Злуки, соборності українських земель, Директорії УНР і Західно-Української Народної Республіки, тобто Наддніпрянщини і Наддністрянщини в єдину державу. Це буде спроба відновити знов єдність України. Ця спроба, вона відбулась, але, на жаль, міжнародна ситуація, зовнішні політичні чинники не дадуть таким речам відбутися.*

(на фоні пісні Меч Арєя» гурту «Тінь сонця»)

Ведучий: 2 грудня 1919 р. за погодженням з Петлюрою дипломатичною місією УНР у Варшаві на чолі з Лівичьким була підписана декларація щодо західних кордонів країни з польським урядом. З цих причин 4 грудня 1919 року делегація ЗУНР, на чолі з Степаном Витвицьким, оголосила про розрив Акту Злуки в односторонньому порядку посольству УНР у Варшаві.

4 грудня 1919 року через свого ад'ютанта голова відродженої польської держави Юзеф Пілсудський запросив Симона Петлюру до Варшави. 9 грудня вони зустрілися в Бельведері й обговорили питання про україно-польські стосунки та більшовицьку загрозу. Було підписано Варшавський договір – міждержавну угоду Польщі і УНР, за яким в обмін на визнання незалежності УНР і військову допомогу Симон Петлюра погоджувався визнати українсько-

польський кордон по річці Збруч і далі по Прип'яті до її гирла. За договором польський уряд Пiлсудського відмовився від намірів розширити територію Польщі до кордонів Речі Посполитої 1772 року та визнав УНР.

Розповідає історик Олександр Федоришен: *Тут головне питання в тому, що на Симона Петлюру, насправді, сучасна Галичина дуже серйозно ображена. Незважаючи на його перебування в Львові, якщо я не помиляюсь, йому немає досі повноцінно-якісного там пам'ятника чи меморіальної дошки. Зрозумілі причини чому. Тому, що Симона Васильовича вважають одним з тих приводців, якраз отой передачі території Галичини до складу республіки Польща, до складу другої Речі Посполитої міжвоєнного часу, ну і перебування її в теренах тої держави до моменту настання Другої світової війни, до вересня 39 року.*

Тут два, насправді, полюси і, мабуть, знаєте, не нам судити. Хоча, багато хто говорить, що територіальна жертва Петлюри, вона була вимушеною і цього не можна було б уникнути, тому, що тодішня Польща була єдиним геополітичним сусідом, єдиним геополітичним суб'єктом, який був готовий сприймати Україну як союзника. Буферного союзника, не повноцінного союзника – це вже інша справа, але союзника. І той, хто єдиний визнав, власне кажучи, ту українську державність і намагався всецільно і якісно підтримувати.

(на фоні пісні «The Man Behind» гурту «Pitcard»)

Ведучий: Перед більшовицькою загрозою 2 лютого Директорія і її уряд перебрались з Києва до Вінниці. Обставини вимагали чітко визначити напрями зовнішньої політики. Єдності у вирішенні цієї проблеми у членів Директорії не було.

Втративши будь-яку надію на успіх втілення в політиці своїх планів, 9 лютого 1918 року у Вінниці зі складу Директорії вийшов Володимир Винниченко. Принципово іншим було рішення Симона Петлюри. Фактично з цього часу він стає головою Директорії до самого її існування.

У Вінниці 16-17 травня 1920 року відбулась офіційна зустріч Пілсудського й Петлюри у готелі «Савой».

Ось так говорив на тій зустрічі Юзеф Пілсудський: Буду щасливий, коли не я, скромний слуга свого народу, а представники сеймів польського і українського знайдуть платформу порозуміння. Від імені Польщі проголошую: «Хай живе вільна Україна».

20 лютого 1919 року у Вінниці постановою Ради Народних Міністрів УНР асигновано в розпорядження Головного управління преси та інформації 22 000 000 гривень на допомогу українським організаціям. 28 лютого 1919 року тут же у Вінниці, Рада Народних Міністрів УНР в розпорядження видавництв асигнувала 6 000 000 гривень на видання художніх серій пам'яток історії Української культури.

Романюк: *Після того, як події будуть досить складні, 2 лютого 1919 року Директорія залишає Київ і перебазовується повним складом до Вінниці. Вінниця офіційно з 2 лютого оголошена столицею Директорії Української Народної Республіки. Тут буде багато цікавих подій, пов'язані з Симоном Петлюрою. Саме тут буде спроба Директорії з Вінниці провести переговори з Антантою, заключитись підтримкою в боротьбі. Вони будуть невдалі, тому, що Антанта буде вимагати створити трьохтисячну армію, вивести соціал-демократів з уряду. Вона буде наполягати, щоб Винниченко залишив Директорію. І саме 12 лютого 1919 року тут у Вінниці Володимир Винниченко напише про те, що він виходить з керівництва голови Директорії назавжди. Саме з 12 лютого 1919 року головою Директорії і до кінця буде проголошено головного отамана Симона Васильовича Петлюру.*

(на фоні пісні «Маланка» гурту «Гайдамаки»)

Ведучий: Пізніше, після захоплення Вінниці більшовиками розпочинається еміграційний період у житті Симона Петлюри.

З листопада 1920 року він керував роботою уряду УНР у вигнанні у Польщі. 31 грудня 1923 року виїхав до Австрії, згодом – Угорщини, Швейцарії. У жовтні 1924 року оселився в Парижі, де організував видання

тижневика «Тризуб» і продовжував виконувати обов'язки голови Директорії УНР і Головного Отамана.

Після еміграції Симона Петлюри, в Полтаві залишилися дві його рідні сестри і племінник. Особливим рішенням Полтавської міської ради в 1927 році їм надали у пожиттєву власність будинок брата. Навесні 1937 року їх усіх заарештували ніби-то за активну контрреволюційну діяльність і засудили до розстрілу.

Федоришен: *Останнім таким полум'яним привітом, такою лебединою піснею якраз є момент Кам'янецької столиці, столиці Кам'янець-Подільського, як останньої столиці Української Народної Республіки і повноцінний відхід уряду УНР і, звичайно, Симона Петлюри в еміграцію. Це були постійні переїзди, це була Швейцарія, Це була Австрія, це була більший час, звичайно, Польща, і намагання радянського керівництва видати Петлюру як очільника держави, яка протистояла цій країні.*

(на фоні пісні «Перша квітка» гурту «Тінь сонця»)

Ведучий: Симон Васильович Петлюра був убитий 25 травня 1926 року Самуїлом-Шльомом Шварцбардом у Парижі за ніби єврейські погроми, які влаштовував отаман Петлюра. Вважають, що він був агентом НКВС. Шварцбард розстріляв Петлюру на розі вулиці Расін та бульвару Сен-Мішель. Перехожі, які стали свідками вбивства, заходилися бити вбивцю, доки не втрутився поліцейський та не відвів нападника до дільниці. Петлюру ж як могли швидко переправили до найближчої лікарні «Шаріте». Але врятувати не змогли.

Справа вбивства Петлюри була проблемною вже 1926 року. Про те, що знищення Петлюри було саме спецоперацією ГРУ, свідчив співробітник КДБ Петро Дерябін, який 1954 року перейшов на бік американців. Він казав про це під час виступу в Конгресі США.

Похований Симон Петлюра на кладовищі Монпарнас у Парижі. 40 польських генералів, в день похорону Симона Петлюри стали на коліна в костьолі у Варшаві.

Федоришен: *Петлюра був ініціатором указу про заборону єврейських погромів, про створення батальйонів самооборони місцевого населення. І, знову ж таки, на тому процесі суду над Соломоном Шварцбадом за вбивство це виголошувалось, це озвучувалось, хоча сторона захисту не була адекватно, на превеликий жаль, почута. Зараз, наскільки мені відомо, досить активно йдуть перемовини про можливість перепоховання Симона Петлюри з кладовища Перлашес в Парижі на українську землю, на українські терени.*

Романюк: *Кажуть, що Симон Васильович проживав в латинському кварталі, в одному з готелів Адом. Він знімав двокімнатну квартиру. Він проживав з дружиною і донькою. Пізніше історики напишуть таке, що за сусіднім столиком сидів Нестор Іванович Махно і Самуїл Шварцбад. Уже тоді Нестор Махно вмовив Шварцбада не робити. Але пройде два тижні і, по суті, відбудеться ось це вбивство.*

(на фоні пісні «Колискова» гурту «Росава»)

Ведучий: *Із своїх принципових безкомпромісних позицій Симон Петлюра ніколи не сходив ні як публіцист, ні як військовик, ні як політик. З іменем Симона Петлюри пов'язана збройна боротьба українського народу за визволення з-під ворожої окупації, за свою державність в 1917-1921 рр. Він був талановитим організатором і командувачем, який зумів згуртувати видатних і досвідчених військових і політичних діячів. Будучи Головою Директорії, виявляв у своїй діяльності щирий демократизм і гуманність та водночас був видатним політиком. Він передбачав значну роль української еміграції в боротьбі за незалежність і державність України.*

Романюк: *Гордився Петлюра, що перші його збройні частини, ним створені, які ввійдуть в історію як петлюрівські частини, синьожупанні дивізії, була гордість. Але разом з тим, багато було і не доопрацювань, недооцінка ролі армії в українській революції. Зокрема ми скажемо, що пізніше він буде виправляти ці помилки, але і приведе до того що, керівництво Директорії, і Володимир Винниченко, і Симон Петлюра, що*

українська революція загалом революція 1917-1921 років зазнає в українській історії поразки. Але там, де є поразки, звичайно, там будуть і перемоги.

(на фоні пісні «Street Cafe» гурту «Blonker»)

Ведучий: У Вінницькому обласному краєзнавчому музеї є зал, присвячений революції на Поділлі у 1917-1921 роках. У приміщенні є матеріали, фотографії, документи, що висвітлюють події тих часів. Зокрема, є документи, що підтверджують факт відвідування урядом УНР у 1920 році нашого місцевого театру.

Зазначає завідувач відділом новітньої історії музею Лариса Семенко: В цьому залі представлені документи і матеріали, які висвітлюють українську революцію на теренах Поділля 1917-1921 років. Звичайно, найбільше матеріалів присвячено перебуванню уряду УНР у нашому місті. Хочу звернути увагу, що зроблено у нас і реконструкцію кабінету військового відомства Директорії. Зібрані меблі, матеріали, зокрема, преса тих часів і усі документи 19 року, які розміщені у вітрині, на стендах. Звичайно, трошки деякі матеріали застарілі, так як наша експозиція була створена в 90-х роках. Зараз збираються нові матеріали, йде підготовка такого експозиційного нового плану. Ми опрацьовуємо архіви і я думаю, можливо, до 100-річчя будуть зроблені деякі зміни саме в цьому експозиційному залі.

Ведучий: Постать Симона Петлюра неоднозначна та суперечлива. Між дослідниками та науковцями досі тривають дискусії щодо різних аспектів його життя. Цікаво, а що знають про українського отамана вінничани:

– *Симон Петлюра для української історії відіграв важливу роль, думаю, багато хто зі мною погодиться. Наскільки я знаю, він був останнім таким отаманом в історії нашої держави. Це була неординарна постать України. Всім відомо, що через деякі такі причини столицею тодішньої України була наша Вінниця, і це пов'язано саме з Петлюрою. Я вважаю, що таких людей потрібно пам'ятати, пам'ятати їхні здобутки, вчинки, ну і, звичайно, помилки.*

– *Петлюра, я вважаю, заслуговує сьогодні на увагу. В той непростий для України час, він робив як міг, як розумів все, щоб Україна нарешті здобула незалежність. Так, йому це не вдалося, мабуть, були на те причини, причини серйозні. Але, як то кажуть, не нам судити. Я думаю, мабуть були і помилки в його діях, але...*

– *На рахунок Петлюри нічого сказати не можу: ні поганого, ні хорошого. Можливо, він і хотів тоді щось зробити, але... Не хочу його ні хвалити, ні засуджувати.*

(на фоні пісні «Колискова» гурту «Росава»)

Ведучий: У його житті не було романтики і загадковості, не було особливих таємниць чи шукань слави. Друзі і вороги його бачили і знали, за що він боровся, до чого прагнув і за що загинув. Однак доба Симона Петлюри ще не відійшла в минуле. Для нас вона – нинішня сучасність. Скільки треба часу для завершення української революції ми не знаємо, але цикл її ще не завершений. Через це не цілком довершений для нас і образ Симона Петлюри. Лише майбутні покоління дадуть повну, правдиву характеристику. Нам припадає лише обов'язок: зберегти все те, що знаємо про Симона Петлюру, про його діяльність та про його добу.

У 1991 році справа, за яку боровся і поклав життя Симон Петлюра, стала реальністю. Україна здобула незалежність. Збулися його пророчі слова: «В урочистих актах законодавчих, у війні за волю та повстаннях міцно виявляв наш народ свою волю непохитно жити незалежним державним життям. Нехай вона буде довга і уперта, нехай вона бере нові і нові жертви, але Україна незалежна – хоче чи не хоче того Європа – таки буде».

Романюк: *І ось така постать я Симон Петлюра в українській історії, вона досить визначальна. Я думаю, що, ви знаєте, багато до чого повернуться, і напівзабуті імена або забуті діячі української революції, української історії, будуть повернуті із небуття.*

Голос 1: Вашій увазі був представлена документально-художня радіограма «Вінницькі таємниці отамана Симона Петлюри» студента

п'ятого курсу напряму підготовки «Журналістика» Сергія Коверзюка. Науковий керівник – кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент Віталій Гандзюк.

Над радіофільмом працювали: Віталій Марченко, Андрій Коверзюк, Вадим Самійленко.

Звукорежисер – Сергій Коверзюк.